

A BÉCSI MAGYAR ÖRÖKSÉG

A bécsi magyar örökség, íme, hazakerült és kultuszminiszterünk intézkedésére kiállítás rendeztünk belőle. A Magyar Művészet — éber figyelője, gondos kommentálója és hű tükrö a magyar múzeumok sorsának — a következőkben majd tüzetesen beszámol erről az eseményről, amelyhez fogható régóta nem volt közgyűjteményeink életében. Mi e helyütt csak néhány felvilágosító megjegyzést bocsátunk előre, hogy az egész kérdés megítélését megkönnyítsük.

A trianoni „szerződés” 177. §-a arra adott nekünk jogot, hogy felhívjuk Ausztriát megállapodások kötésére abból a célból, hogy az „osztrák-magyar monarchia kormányának vagy a Koronának” gyűjteményeihez tartozott művészeti, régészeti, tudományos vagy történeti jelentőségű tárgyakat és okiratokat, amelyek a mi szellemi tulajdonaink, a viszonság alapján vissza lehessen adni Magyarországnak, mint a származási hely országának.

Ez a rendelkezés ugyanazt a jogot adta meg nekünk, amelyet a st.-germain-i (osztrák) békeszerződés az Ausztria területéből részesedett úgynevezett utóállamoknak adott a bécsi közös és udvari gyűjteményekre és levéltárakra nézve.

A trianoni „szerződés”-nek ehhez a rendelkezéséhez az úgynevezett Millerand-féle „Réponse” azt a megjegyzést fűzte, hogy a szövetséges és társult hatalmak azzal, amit nekünk engedélyeztek, a maximumát adták annak, amit módjukban volt adni.

A magyar szellemi tulajdon alapján való tárgyalás és megállapodás volt tehát az, amire jogot kaptunk. A másik jogcím, amelyre mi a tárgyalások folyamán hivatkoztunk, az volt, hogy ezek a gyűjtemények az udvari vagyoni állományához tartoztak, az udvari vagyonban pedig nekünk, a dinasztia másik államának is részesednünk kell.

Több mint tíz évig folytak a tárgyalások, míg végre 1932 végén eljutottunk a velencei egyezményhez. A nehézségekről szólni annyira lenne, mint az eredményt mentegetni, s ez legkevésbé a mi feladatunk. Mi legfeljebb utalhatunk arra, amint Hóman Bálint kultuszminiszter mond erről a kiállítás katalógusának előszavában. Ő közvetlen megfigyelés alapján szól a dologhoz, mert mint

a Nemzeti Múzeum főigazgatója, tagja volt az ebben az ügyben kiküldött múzeumi és könyvtári bizottságnak, másrészt azzal a tárgyilagossággal ítélt, amellyel a történész tekint le a napi eseményekre. Ezért elősorban az ő írását ajánljuk azok figyelmébe, akiket ez a kérdés érdekel. Az ő végző megállapítása az, hogy „az eredmény, ha eszményeinknek nem is mindenben felel meg, — barátságos egyezkedéstől ez nem is volt várható — nemzeti becsületérzésünket kielégítheti és semmire sem kicsinyelhető”.

Az egyezmény részint az átengedett tárgyak felsorolásából áll, részint pedig elvi rendelkezésekből.

Ami a tárgyakat illeti, az volt a törekvésünk, hogy jelentéktelen tárgyaknak sokasága helyett inkább kevesebb számú, de reánk nézve fontos értékre tegyünk szert, még pedig elősorban olyanokra, amelyekre úgy tekintünk, mint nemzeti multunk drága emlékeire, régi művelődésünk becses tanúságaira.

A tárgyak állománya még nem teljes, mert két nevezetes objektum kérdése függőben maradt. Egyelőre, sajnos, hiába keressük a tárgyak között a Bocskay-koronát, a magyar történetnek ezt a fontos és népszerű ereklyéjét. Ezt a koronát az osztrák kormány azért vonakodott kiadni, mert a román kormány is bejelentette rá igényét. A koronáról azonban nem mondtunk le. A magyar és az osztrák kormány abban egyezett meg, hogy közös egyetértéssel fogják keresni az ügy tisztázását és ennek sikerültéig a mostani állapot marad meg. Hogy a „tisztázás” a mi igényünk jogosságát fogja megállapítani, arról nem lehet kétség, mert félre nem magyarázható történeti okmányokkal tudjuk bebizonyítani, hogy ennek a koronának semmi köze sem volt az erdélyi fejedelemséghez, s hogy azt Bocskay mint választott magyar király kapta a szultántól királyi méltóságának jele és elismerése gyanánt.

Az átengedett tárgyak, különösen a képek és a fegyverek között olyan darabok is vannak, amelyek nem tartoznak Magyarországnak szellemi tulajdonához. Ezeket a tárgyakat olyan tárgyak fejében kaptuk, amelyek Magyarországnak szellemi tulajdonai, de

Bécsben maradtak. Ilyen kárpótlásként az egyezmény szerint egy kifogástalan gotikus páncélt is tartozik nekünk adni Ausztria, sőt ezt szánta az egyezmény a legsúlyosabb kompenzációs darabnak, mert a kifogástalan gotikus páncél ritka és nagyértékű múzeumi tárgy. Azonban az osztrák kormány olyan páncélt ajánlott fel, amelyet mi nem fogadhattunk el. Ez az úgy még szintén elintéztünk, s a gotikus páncél még jár nekünk.

Az eredmény megítéléséhez hozzátartozik annak az ismerete is, hogy a velencei egyezmény hogyan szabályozta viszonyunkat egyfelől a Bécsben maradt magyar származású anyaghoz, másfelől a bécsi gyűjteményekhez általában. Ez az elvi része az egyezménynek persze jobbra erkölcsi értékű és nem jelent olyan kézzelfogható nyereséget, mint a tárgyak valóságos birtoklása, de az erkölcsi köteleket sem szabad kevésre becsülni. S mint látni fogjuk, van némi gyakorlati jelentősége is a szóbanlevő szabályozásnak. Nevezetesen a Magyarország szellemi tulajdonához tartozó, de Bécsben maradt tárgyakat az egyezmény a két állam közös kultúrájainak nyilvánítja és ennek az elvnek gyakorlati biztosítására kimondja, hogy ezeket a tárgyakat harmadik személy részére nem lehet elidege-

níteni. Gyakorlati értéke van annak az intézkedésnek, hogy a magyar kormányzat joga van a gyűjteményekhez felhatalmazott szerveket kiküldetni, s egy állandó hivatali szervezet delegálni, akik a gyűjtemények és a megfelelő segédesszközök használatában mindenféle könnyítésben és kedvezményben részesülnek. Másrészt abban az intézkedésben, hogy a gyűjtemények látogatása és tanulmányozása tekintetében a magyar állampolgárok az osztrák állampolgárokkal egyforma tekintet alá esnek, a nem éppen nagy gyakorlati értéken túl van valami erkölcsileg megnyugtató, mert mindenkorra bizonyos köteleket állapít meg a magyar közönség és a nagyszerű bécsi gyűjtemények között.

Ezek az intézkedések túlmennek a trianoni „szerződés” keretein, (amely csupán a magyar szellemi tulajdonhoz tartozó tárgyak visszaadásáról intézkedik), s ha nem is jogi, de legalább erkölcsi értelemben közös érdeketséget teremtetek Ausztria és Magyarország között a volt uralkodócsalád gyűjteményeire nézve. Ez az elvi keret teszi teljessé azt a képet, amely a velencei egyezményből kerekedik ki, s csak ebben az összefüggésben lehet megítélni a megállapodásnak egész mérlegét.

PETROVICS ELEK

A BÉCSBŐL HAZAKERÜLT MŰKINCSEK KIÁLLÍTÁSA A NEMZETI MÚZEUMBAN I. KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK

I.

Képzőművészeti alkotás kevés került hozzánk a bécsi gyűjteményekből. Ennek az oka nemcsak az, hogy a művészeti alkotásokhoz ragaszkodnak mindenütt a legjobban és így az osztrákok is ezen a ponton fejtették ki a legkeményebb ellentállást, hanem az is, hogy kevés volt az az anyag, amelynek kiadását a magyar szellemi tulajdon jogcímén kívánhattuk. A császári gyűjteményekben igen kevés olyan képzőművészeti munka volt, amelyet magyar művész alkotott. Ebből a kevésből is egy-kettőt jobbnak láttunk meghagyni mai helyén, mert fontosabbnak tartottuk a mi szempontunkból azt, hogy a magyar képzőművészet az előkelő bécsi gyűjteményekben legalább egy-két művel képviselve legyen, mint azt, hogy az illető művészek itthon levő műveinek számát még néhány százalapítottuk. Ebből az okból mondottuk le Kupetzkinék két és id. Markó Károlynak egy képférl. Amazok a bécsi barokk-

múzeumban vannak kiállítva, ez a felső Belvedere XIX. századi képtárában. Ellenben hazahoztuk id. Markó Károlynak egy másik képét, amelyet a raktárban őriztek. Ez a „Jézus lecsöndesíti a vihart” című vásznon, melyet a művészt 1854-ben festett Appoggióban, ahol életének utolsó 12 évét élte le. A császári képtárba 1871-ben került; a Kócián-gyűjtemény árverésén vették meg 1510 forintért. Igen finom, gondos kivitelű kompozíció, Markó késői korszakának javából való. Különösen a víz és a levegő tümenyeinek ábrázolásában jeleskedett a mester. Ha ahhoz a képhez, amelyet Markó művészetéről kialakítottunk, újat nem is ad hozzá ez a festmény, annyira bizonyos, hogy vonzó és jellegzetes darabban gyarapítja a Szépművészeti Múzeum gazdag Markó-sorozatát.

Markónak szintén hazakerült öt gouache-festménye sem hézagpótló jelentőségű a mi gyűjteményünkben, mert működésének korai, romantikus korszakából van már egy sorozatra való hasonló anyagunk, de minden-